

Referat medlemsmøte 13

Dato: 11.11.19

Antall medlemmer møtt: 36

Gjester: 18

Neste møte: 18.11 Redningsmann i Norsk Luftambulans v/Roger Stenlund

I. INFO

a. Fødselsdager siden sist:

VI GRATULERER

- John Arne Rognlie 10.11

b. Medlemmene oppfordres til å søke på ledig stilling som president, 👑 damer vil bli foretrukket

II. Tema/program

Jan Jørg Tomstad fortalte om sin far, motstandsmannen Gunvald Tomstad sitt dobbeltliv under krigen.

Totalt 54 stykk var tilstede denne kvelden og det ble lyttet med stor interesse,

TUSEN takk til Jan Jørg for et flott foredrag

Gunvald Tomstad var motstandsmann under andre verdenskrig og jobbet som dobbeltagent for SOE (Special Operations Executive= Britisk etterretningsorganisasjon under andre verdenskrig).

I 1941 meldte han seg inn i NS (Nasjonal Samling) for å bedre kunne dekke over oppbevaringen av en radiosender som var sentral når det kom til å sende viktige opplysninger til London.

Det at han ble sett på som en fremstående nazist økte sjansen for at tyskerne ikke ville undersøke huset hans på Helle.

Dobbeltspillet hans varte i to år før tyskerne omsider oppdaget hvem Gunvald Tomstad egentlig var, og han ble til slutt nødt til å flykte.

Gunvald Tomstad ble født i 1918 og vokste opp hos morfaren Gunleiv Helle fordi hans egen far døde i spanske-syken da han var svært ung. Som 22-åring arvet han i 1940 gården av morfaren. I tillegg jobbet han som typograf i lokalbladet Agder i Flekkefjord.

Agder ble derimot lagt ned i begynnelsen av krigen da redaktøren nektet å trykke nazipropaganda i bladet, og Gunvald ble derfor bonde på heltid.

Tomstad var også teknisk interessert, noe som gjorde at han i 1941 ble spurt av lokale motstandsmenn i Flekkefjord om å oppbevare en radiosender på gården.

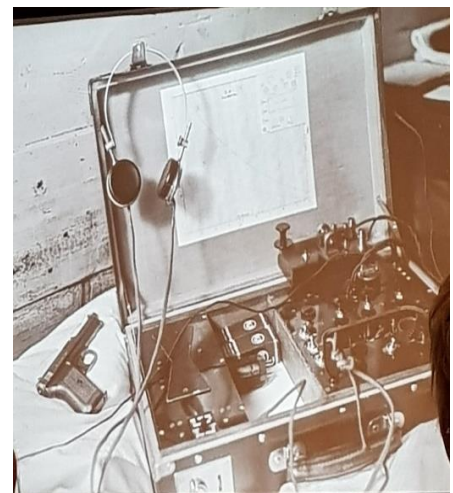
Et stort problem var derimot at tyskerne hadde gode apparater som nokså nøyaktig kunne peile hvor signalene kom fra, noe som gjorde senderens plassering svært usikker. Løsningen ble derfor at Gunvald Tomstad skulle melde seg inn i NS og begynne rollen som dobbeltagent for SOE.

Han ble varmt tatt i mot hos kretsførereren for NS og ordførereren i Flekkefjord. Gunvalds "ariske" utseende gjorde at han passet perfekt til å reklamere for NS. Selv hadde han tenkt å være et nokså passivt medlem, men etter innmeldelsen haglet tillitsvervene over ham. Han ble i tur og orden lagfører i Nasjonal Samling, leder for Nasjonalsosialistisk Ungdomsfylking, hirdens ideologiske leder og partiets pressesjef i Flekkefjord og omegn.

Senderen var også tryggere jo sterkere han ble oppfattet som en fanatisk nazist ettersom

hatet fra innbyggerne i byen gjorde sjansen mindre for at han ville bli avslørt. Nesten ingen visste hvilken side Gunvald Tomstad egentlig stod på. Til og med hans mor trodde at han hadde latt seg overbevise av den nazistiske ideologien.

Odd Starheim sender fra Helle

I ettertid ble motstandsarbeidet under krigen i Flekkefjord kalt for "kanskje den mest effektive etterretningsorganisasjonen i det okkuperte Norge gjennom to år" av toppmenn i Secret Service. Gunvald Tomstad reddet mange motstandsmenn fra å havne i konsentrasjonsleir, i tillegg til at han sørget for at mange viktige meldinger ble sendt over til Storbritannia. Hans viktigste presentasjon var uten tvil å få sendt over informasjon til de

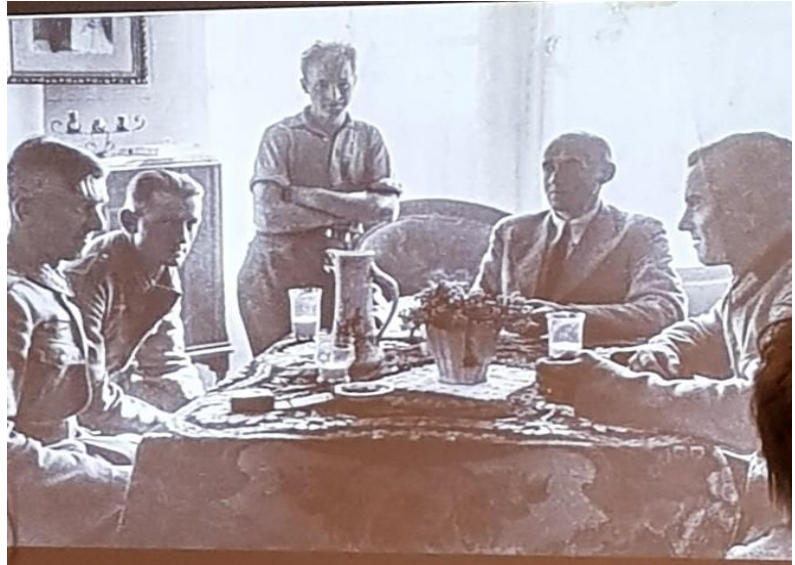

britiske øyene om hvor det tyske slagskipet "Bismarck" befant seg utenfor norskekysten, noe som resulterte i at skipet ble senket seks døgn etter at meldingen ankom Home Station.

Under krigen hadde Gunvald besøk av både nazister og motstandsfolk på Helle. Nazistene kom gjennom hoveddøren, mens motstandsmennene kom inn bakveien med egen skjult ringerklokke.

I noen tilfeller befant nazister og motstandsmenn seg samtidig på gården, og i løpet av en hel sommer hadde Tomstad besøk av politifullmektigen i Flekkefjord.

Gunvald Tomstad hadde også behov for hjelp på gården, og i løpet av de to årene han arbeidet som dobbeltagent var både motstandsmannen Odd Starheim og Linge-karen, Tor Hugo van der Hagen,

kamouflert som gårdsarbeidere på Helle. I tillegg skaffet Tomstad seg en husholderske som passet godt i rollen som uvitende og naiv. Gunvald Tomstad spilte selv for henne, selv om han nok visste at hun var klar over at han egentlig arbeidet for SOE.

En annen person som var svært viktig for Gunvald under krigen var Sofie "Fie" Rørvik, en motstandskvinne som ofte kom opp med viktige beskjeder til Helle.

En av de største utfordringene Gunvald møtte på under dobbelspillet, var da NS ville sende ham til Østfronten. Han kunne umulig reise ettersom senderen var helt essensiell i motstandsarbeidet, og måtte derfor finne måte å slippe unna på. Løsningen ble å utsette seg selv for en ulykke. Han skrudde løs en skrue på motorsykkelen sin og kjørte ned bakken fra Helle, noe som resulterte i en mye mer alvorlig ulykke enn planlagt.

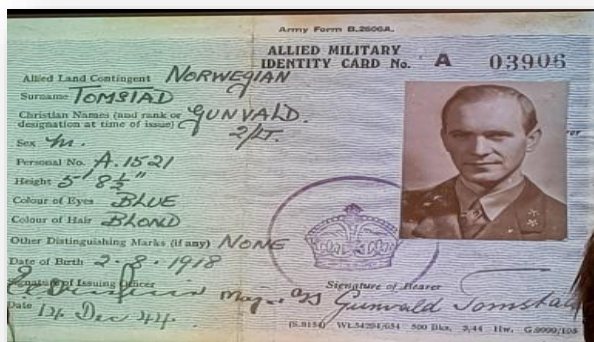
Da Gunvald havnet på sykehuset i Flekkefjord brukte legen lang tid på å behandle ham ettersom "nazisten" ikke kunne angi motstandsmenn fra sykesengen.

Behandlingen tok så lang tid at en av motstandsmennene i bygden som kjente til Tomstads egentlige identitet ble nødt til å fortelle sannheten til legen. Etter dette ble han fort frisk igjen og kunne komme seg tilbake til gården for å fortsette det viktige arbeidet.

På nyåret i 1943 gikk opp for nazistene hvem Gunvald Tomstad egentlig var. SS-Hauptscharführer Lipicki og SS-Sturmscharführer Lappe skjønnte da til slutt hvem som stod bak den illegale radiovirksomheten, og Tomstad måtte flykte til Storbritannia gjennom Sverige.

Det var ikke før krigen var over, at Gunvald kom seg tilbake til Norge, og da han for første gang på to år var tilbake i Lyngdal var det i norsk løytnantsuniform.

Han ble møtt med jubel av alle innbyggerne, og mest jublet de som hadde ønsket ham død.

Samme år giftet Gunvald seg med Fie, og sammen fikk de to døtre og en sønn.

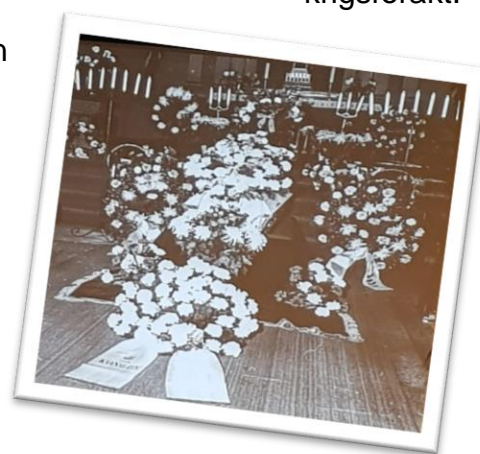
Tomstad var derimot ikke særlig lykkelig etter krigen, og han ble etter hvert en bitter mann med stor krigsforakt.

Medaljene han fikk utdelt for sin krigsinnsats, gravde han ned under et plommetre i hagen. I tillegg var han såpass psykisk ødelagt at han ikke rakk å bli noen gammel mann. Freden kostet dyrt, og han døde allerede i 1970, kun 51 år gammel.

Ved Gunvald Tomstads bære var det krans (nærmest) fra kong Olav. Han hadde flere ganger hilst på kongen, og ved en anledning blitt spurt om hvorfor han gjorde det han gjorde.

Gunvald svarte:

— Jeg er så glad i gråsteinen og heiene, hjemme, Deres majestet, og om den lille gården min har merkesteiner, er det ikke grenser likevel. Jeg kjenner hele landet som mitt.

NS-uniform

Gunvalds dobbeltrolle”:

NS-luen (V) og offisersluen (H)